

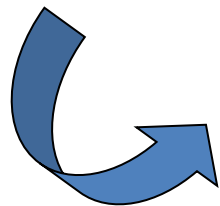
MTA Élelmiszer-tudományi Tudományos Bizottság
Tudományos Kollokvium
Budapest, 2022. október 28.

***A táplálékláncba került
mikotoxin expozíció
humán-egészségügyi
kockázatának becslése***

Kovács Melinda – Zentai
Andrea – Fodor Judit –
Szabó András – Szeitzné
Szabó Mária

ÉLELMISZER

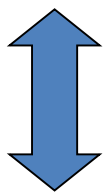
Táplálóanyag forrás

Társadalmi, családi esemény

Életminőség fontos eleme

Hagyományok és szokások őrzője

Gazdasági alappillér

Káros anyagok bejutásának leggyakoribb útja

Élelmiszerbiztonsági intézkedések

Az élelmiszer ne legyen ártalmas a fogyasztó egészségére, ha azt a szokásos módon készíti és fogyasztja el (FAO-WHO, 1969).

Mikotoxinok az élelmiszerláncban

Biológiai tényezők
- fajta érzékenysége
- toxintermelő penészgomba (**Fusariumok!!**)

Tárolás
- hőmérséklet
- nedvességtartalom

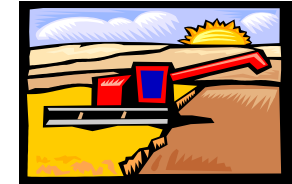
Környezeti tényezők

- hőmérséklet
- csapadék
- növényi kártevők

Szállítás, feldolgozás

Állati eredetű élelmiszer alapanyag

Betakarítás

- a szem érettsége
- hőmérséklet
- nedvességtartalom
- elhúzódo betakarítás

Mikotoxinok humán egészségügyi hatása

Rákkeltő (carcinogen) hatás (*aflatoxin, OTA, FUM*)

Mutagén, genotoxikus és teratogén hatás (*aflatoxin, ZEA, PAT, OTA*)

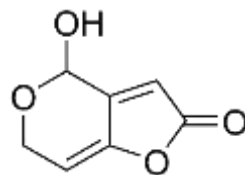
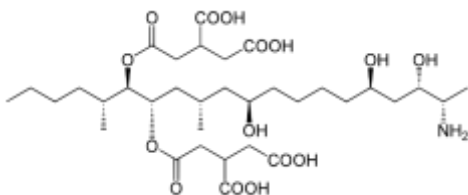
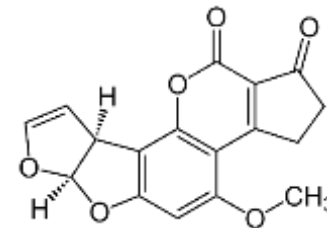
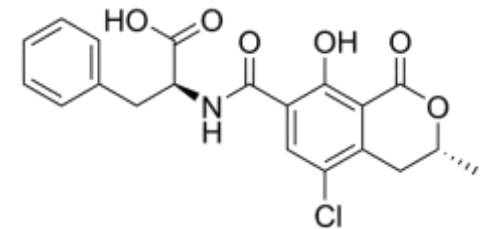
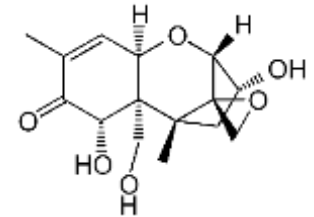
Szaporodásbiológiai zavarok (*ZEA, trichothecének*)

Ellenállóképességet befolyásoló (immunmoduláló) hatás (*trichothecének, aflatoxin, OTA*)

Lipid peroxidáció fokozása (*T-2, AFB₁, OTA, FUM*)

Apoptosis indukálása (*T-2, AFB₁, OTA, FUM*)

Neurotoxikus hatás (*OTA, FUM, trichothecének*)

A mikotoxinok Nemzetközi Rákkutatási Ügynökség (IARC) általi besorolása

IARC besorolás		Mikotoxin	& Carcinogén hatás
1	2012	aflatoxinok	hepatocellularis carcinoma (HCC), epeér carcinoma
2A	-	-	
2B	1993	ochratoxin A	HCC, húgyúti / vese tumor, hererák
	2002	fumonizin B ₁ , B ₂	nyelőcsőrák, HCC
	1987	szterigmatocisztin	
3	1993	deoxinivalenol zearalenon	mellrák, hüvely carcinoma (HCA, hipofízis tumor)
		nivalenol, T-2	
	1987	citrinin, patulin	

Ostry et al. (2016), Claeys et al. (2020) és Awuchi et al. (2022) alapján

Néhány, feltehetően mikotoxin hatásra visszavezethető (nem daganatos) humán megbetegedés

Megbetegedés	A toxin forrása	A toxin fajtája
Alimentáris toxikus aleukémia	gabonamagvak	trichotecének
Balkán / krónikus nefropátia	gabonamagvak	ochratoxin A
Kashin Beck („Urov”) betegség	gabonamagvak	trichotecének
Ergotizmus	rizs, gabonamagvak	ergot alkaloidák
Velőcsőzáródási rendellenesség	kukorica	fumonizin B ₁
Kwashiorkor, Reye’s szindróma	gabonamagvak	aflatoxin B ₁

Mikotoxinok előfordulása élelmiszerekben

Tej és tejtermékek (AFM₁, OTA)

Hús és hústermékek (OTA)

Tojás (DON, AFB₁, CPA)

Gabonamagvak (AFB₁, *Fusarium* toxinok, OTA, CIT)

Olajos magvak (AFB₁)

Gyümölcsök, gyümölcslevek, zöldségfélék (OTA, citrinin, patulin, *Fusarium* toxinok)

Bor, szőlő (OTA)

Sör (OTA, AFB₁, *Fusarium* toxinok)

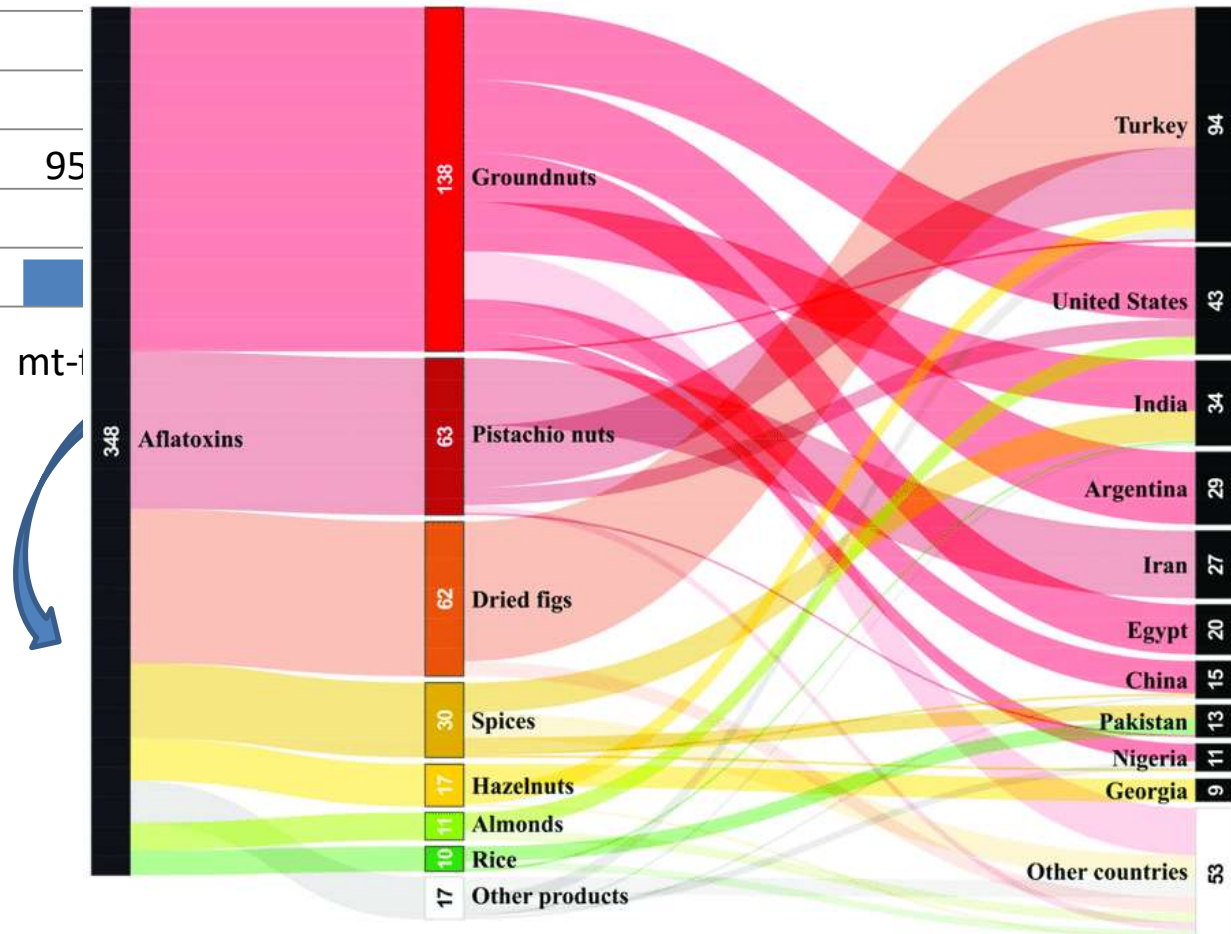
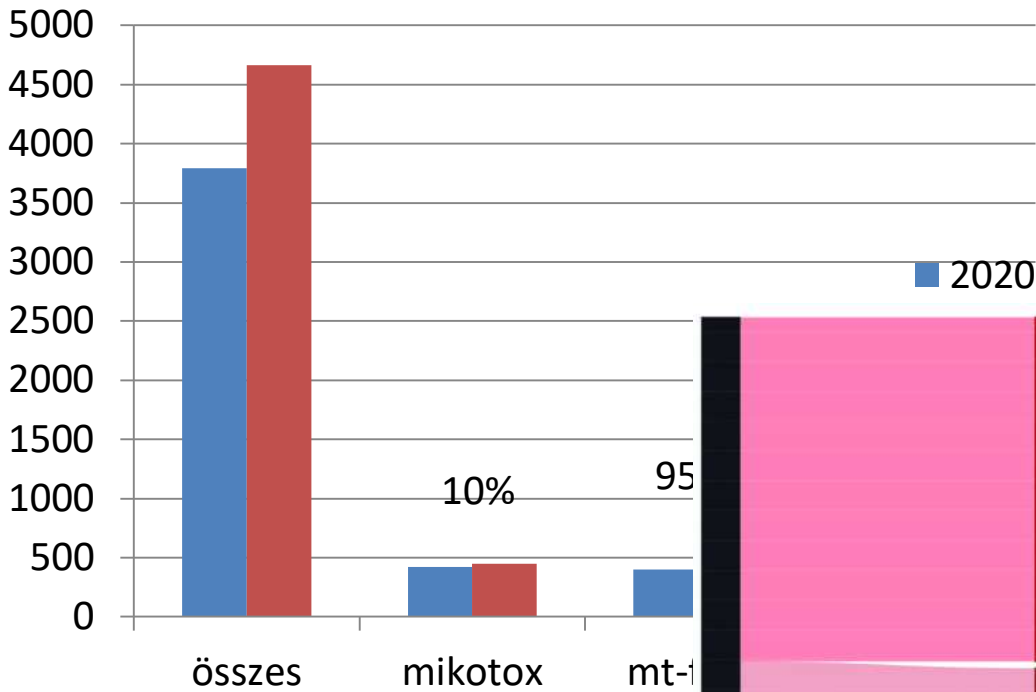
Kávé, kakaó (OTA)

Fűszerek (AFB₁, OTA, *Fusarium* toxinok)

*Galvano et al. (2005) és
Awuchi et al. (2022)
alapján*

RASFF* bejelentések 2020-2021-ben

*Rapid Alert System for
Food and Feed

Élelmiszerbiztonság & Kockázatbecslés

I. Környezeti terhelés (expozíció)

Szennyezettség
mértékének
felmérése

+

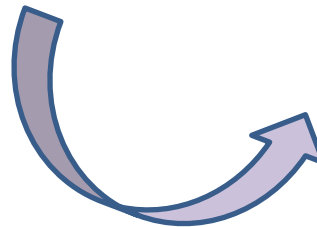
Fogyasztás
mértékének
becslése (TDS**)

BIOMARKEREK

PDI

(Probable daily intake)

II. Komplex toxikológiai elemzés

NOAEL* /100

PMWI
PMTDI

TDI

(Tolerable daily intake)

ALARA

(As low as reasonably possible)

*no observed adverse effect level

**total diet study

A három fő *Fusarium* toxinra vonatkozó expozíció vizeletminták mikotoxin-tartalma alapján számítva

Ország	Mikotoxin	Vizsgált alanyok	PDI>TDI felett (%)	Hivatkozás
Norvégia	DON	gyerek (3-9 év)	0-21	<i>Eriksen et al., 2021</i>
Portugália	DON	összes, gyerek, serdülő	0,1; 3,2; 6	<i>Martins et al., 2021</i>
Portugália	DON ZEA	felnőtt	9-10 24	<i>Martins et al., 2020</i>
Svédország	DON	serdülők	1,6	<i>Lemming et al., 2020</i>
Svédország	DON	felnőtt	1,3	<i>Mitropoulou et al., 2018</i>
UK	DON	vegetáriánus / nem vegetáriánus felnőtt	28 3	<i>Wells et al., 2019</i>

Hazai lakosság fumonizin B₁ expozíció becslése

Átlagos és magas kukorica termék fogyasztás esetén becsült fumonizin expozíció (µg/testsúly kg/nap)

FB felvétel (FB ₁ +FB ₂)	Összes fogyasztó		Gyerekek	
	LB scenario	UB scenario	LB scenario	UB scenario
Átlagos	0,0448	0,1199	0,0561	0,1672
95P*	0,1821	0,3958	0,2445	0,5374

*95 percentile (magas fogyasztás), LB (lower bound) scenario: <LOD=0, LOD-LOQ=LOD, UB (upper bound) scenario: <LOD=LOD, LOD-LOQ=LOQ

TDI (FB₁+FB₂+FB₃) = 1 µg/testsúly kg/ nap (EFSA, 2018)

TDI felett: 1% (összes), 2,4% (gyerek)

Max.: 1,81 µg/ts kg/nap

Vizeletminták mikotoxin analízisének eredménye

Egészséges emberek (n=41)

	FB ₁	FB ₂	ZEA	α-ZOL	β-ZOL	DON	OTA
pozitív (%)	100	100	98	81	19	44	100
átlag konc. (ng/ml)	0,352	0,062	0,044	0,018	0,031	5,082	0,162
max. konc. (ng/ml)	2,285	0,875	0,174	0,063	0,033	18,947	1,024

Cöliákiás betegek (n=19)

	FB ₁	FB ₂	ZEA	α-ZOL	β-ZOL	DON	OTA
pozitív (%)	100	100	100	58	11	47	100
átlag konc. (ng/ml)	0,301	0,046	0,041	0,240	<LOQ	5,590	0,089
max. konc. (ng/ml)	0,495	0,226	0,121	0,071	<LOQ	9,484	0,243

	FB ₁	FB ₂	ZEA	α-ZOL	β-ZOL	DON	OTA	
LOD (ng/ml)	0,005	0,005	0,001	0,002	0,008	0,13	0,0003	DOM-1, AFM ₁ , T-2, HT-2 nem volt kimutatható
LOQ (ng/ml)	0,017	0,016	0,003	0,007	0,025	0,42	0,001	

Egészséges emberek expozíciójának becslése biomarker alapján

$$\text{PDI } (\mu\text{g}/\text{testsúly kg}/\text{nap}) = C \times V \times 100 / W \times E^*$$

	TDI ($\mu\text{g}/\text{kg}$ bw/day)	*E (%)	PDI ($\mu\text{g}/\text{kg}$ bw/day)		PDI/TDI (%)	PDI > TDI (%)	
			mean	max.		N	(%)
			DON	1.0		27.9	0.195
FB ₁	1.0	2.6	0.225	1.062	22.5	1	2.4
ZEN	0.25	36.8	0.004	0.020	1.6	0	0

PDI: becsült felvétel

*excréciós ráta (Gambacorta et al., 2014)

Vs. 1%

TDI: tolerálható határérték

Rutin analitikai módszerekkel nem kimutatható mikotoxinok

DON, AFB₁, ZEA, stb.

Módosított

Mátrixhoz kötött

(FUM, DON & keményítő, fehérje
OTA, DON & oligoszacharid)
„rejtett” vagy „kötött”

Kémiaailag módosított

Hőkezelésre kialakuló
(FB₁ & Maillard, 14-R-OTA, 14-
dekarboxi-OTA)

Egyéb (pl. pH)
(HFB₁)

Biológiailag módosított

Növények által = maszkolt
(D-3-G, Z-14-G, Z-14-S)

Állatok által (DON-glükuronid)

Gomba által (ZEN-szulfát, N-acyl-FB₁)

A humán expozíció alulbecsült lehet.

A módosított mikotoxinok jelenlétének kockázata

[ZEA 100%, NIV 30%, T-2 + HT-2 10%, FUM 60 %, DON 45%]

Átlag feletti gabonaféle fogyasztása megnöveli a ZEA felvétel kockázatát (TDI_{x2,2})

Gyerekekben a FUM felvétel elérheti a TDI-t.

Egyes esetekben a krónikus expozíció DON + metabolitjai (3-Ac-DON, 15-Ac-DON and DON-3-Glu) esetében meghaladhatja a TDI-t.

Állategészségügyi szempontból a ZEA és a FUM esetében javasolt felülvizsgálni a NOAELs/LOAELs értékeket.

A háziállatok közül a sertés esetében reális a krónikus DON expozíció kockázata.

EFSA Journal, 2014.12(12):3916 (FUM, ZEA, NIV, T-2, HT-2)

EFSA Journal, 2016.14(4):4425 (ZEA)

EFSA Journal, 2017.15(9):4718(DON)

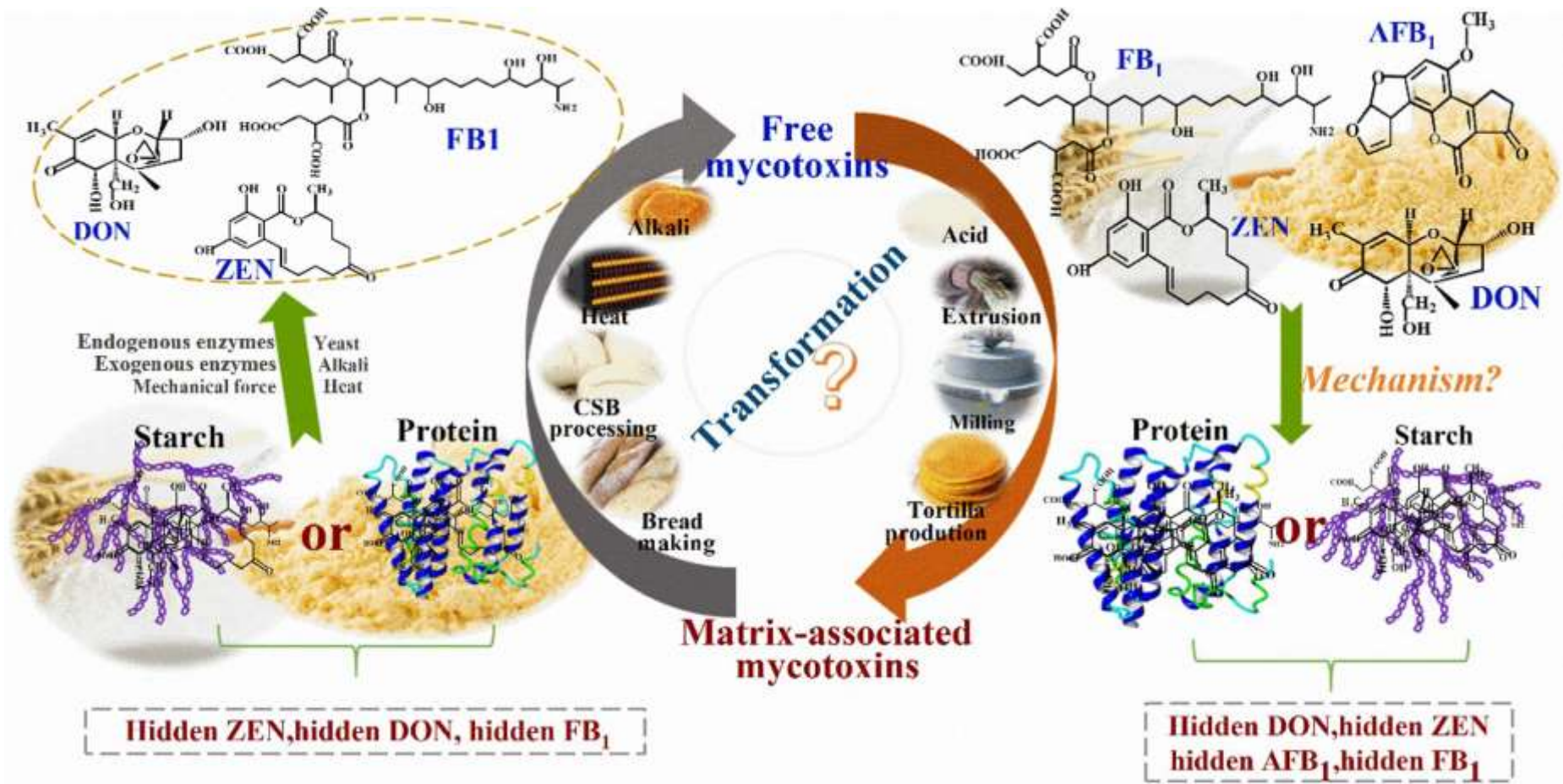
EFSA Journal, 2017.15(7):4851 (ZEA)

EFSA Journal, 2018.16(2):5172 (FUM)

Az expozíció becslés szennyezettségi és fogyasztási adatok alapján történt !

EFSA Journal, 2018.16(5):5242 (rejtett FUM)

Élelmiszeripari feldolgozási folyamatok hatása a mátrixhoz kötött mikotoxinokra

Néhány élelmiszeripari feldolgozási folyamat hatása a mikotoxin tartalomra élelmiszerekben

Élelmiszer	Feldolgozás	A hatás mértéke
		10-80%
	feldolgozás	10-50%
	feldolgozás	10-90%
búza tészták	DON D-3-G főzés öblítés	10-80%
búza tészták	E	
kukorica	C	%
kukorica	A	
búzakorpa	Z	
alma, készítmények	P	
alma, almaital	P	
alma, almaital	P	
alma, almaital	P	
rizs	F	

Hőmérséklet, nedvesség tartalom, pH, időtartam, nyomás, kiindulási mikotoxin koncentráció, a mikotoxin kémiai szerkezete, az élelmiszer típusa stb.

Az intakt mikotoxin szint csökkentése nem jelenti feltétlenül az összes mikotoxin tartalom csökkenését!

- Metabolizáció → toxicitás ?
- Kötött formává alakulás → biológiai hozzáférhetőség ?

Innovatív technológiák az élelmiszer-feldolgozásban a mikotoxin tartalom csökkentésére

Fizikai

- elektronsugárzás
- hideg (atmoszférikus) plazma (CAP)
- pulzáló elektromos térerő (PEF)
- nagy hidrosztatikai nyomás (HHP)

Kémiai

- ózon

Biológiai

- lactobacillusok
- élesztőgomba (*Sacch. cerevisiae*)
- enzimek
- fitonutriensek (polifenolok, esszenciális olajok)

Gyakorlati alkalmazhatóság ?

- Költség
- Nagy mennyiségű alapanyag
- Kevés konkrét eredmény (mely mikotoxinok, milyen metabolitok stb.)
- Beltartalmi változások
- Nehezen standardizálható
- Multi-mikotoxin szennyezettség

Nunes et al. (2021) és Hamad et al. (2023) alapján

Mikotoxinok & One Health

Köszönöm a figyelmet !

